

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕКОНАНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті професійні переконання розглядаються як важливий компонент особистості майбутнього вчителя-хореографа. Завдання формування професійних переконань вимагають суттєвих змін у змісті педагогічної освіти, яка в усіх своїх аспектах (теоретичному, практичному, психологічному) має забезпечувати проникнення у сутність певного педагогічного явища; сприяти осягненню істинності знань, посиленню ролі теоретичних узагальнень, фундаментальних ідей і понять.

Ключові слова: професійні переконання, доведення, віра, методична підготовка.

Постановка проблеми. В умовах методологічної переорієнтації навчального процесу в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, активізації тенденцій особистісно-зорієнтованого навчання та виховання дітей оновлюються й погляди на цілі, зміст, технологію педагогічної освіти. Стратегічним завданням педагогічних навчальних закладів стає підготовка учителя, здатного перетворити засвоєння свого предмета у дієвий засіб розвитку особистості дитини.

Проблеми професійного становлення майбутнього вчителя, формування його соціальної активності та вдосконалення фахової підготовки дістали досить широке висвітлення в психолого-педагогічних дослідженнях з методології та теорії формування особистості вчителя (К. Альбуханова-Славська, А. Бойко, Л. Буєва, В. Сластьонін та інші), професійної підготовки фахівців (О. Абдуліна, І. Бех, І. Зязюн, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та інші), професійно-педагогічної діяльності (Д. Авербах, Ф. Гоноболін, П. Шавір, М. Хмель та інші).

Ознайомлення зі станом професійної діяльності молодих випускників педагогічних вузів дає підставу говорити про значні труднощі, з якими вони стикаються при вирішенні освітніх завдань, виділити проблеми професійної адаптації вчителя-початківця. На нашу думку, ці проблеми значною мірою визначаються пасивністю, інертністю професійних переконань молодого вчителя хореографії, переважанням у його діях шаблону, бездумного копіювання та некритичного використання досвіду педагогів-наставників. Постає необхідність такої фахової підготовки, яка б закріпила у майбутніх учителів-хореографів активно-діяльнісне ставлення до обраної професійної сфери, творчий стиль діяльності, прагнення до постійного вдосконалення.

Не зважаючи на увагу вчених до феномену професійних переконань, доводиться констатувати, що він досліджений поки що недостатньо. Все ще не розкритий зміст професійних переконань вчителя хореографії, його залежність від суспільних вимог, професійних обов'язків, які постійно змінюються як у часовому, так і у соціальному вимірах. Це і визначило **мету даної статті** – *проаналізувати сутність професійних переконань майбутніх учителів хореографії та висвітлити шляхи їх формування.*

Виклад матеріалу. У процесі становлення особистості майбутнього вчителя хореографії вагомим місцем посідає формування професійних переконань, які, будучи важливими структурними компонентами світогляду, визначають його ставлення до педагогічної дійсності, до дітей. Для випускника педагогічного вузу рівень розвитку професійних переконань є показником і передумовою його готовності до педагогічної діяльності.

Під переконанням розуміється інтелектуально-емоційне відношення людини до знання як до істинного; психічний стан, який характеризується стійкими поглядами, впевненістю в правильності своїх думок і почуттів; усвідомлена потреба особистості, яка спонукає її діяти у відповідності зі своїми ціннісними орієнтаціями [4, с. 139].

Відношення суб'єкта до певного знання як до істинного здійснюється через єдність доведення і віри. Якщо знання є духовним відношенням людини до предмета знання, а істина – відношенням знання до предмета знання, то переконання становить відношення людини до знання як до істини [7, с. 485].

Знання стають переконанням лише тоді, коли збагачуються вольовим ставленням особистості до змісту цих знань і практичних результатів, які випливають з них. Це ставлення виявляється у поведінці особистості: дії або протидії як двох полюсах активності. Відтак обов'язковими елементами переконань є, по-перше, певна сукупність знань, по-друге, діяльно-вольове ставлення до них.

Виходячи з означених положень, визначимо сутність професійних переконань учителя. На наш погляд, це сукупність знань і уявлень про явища педагогічної дійсності, які усвідомлюються вчителем як

істинні та зумовлюють його діяльно-вольову поведінку. Це складне особистісне утворення, яке характеризується позитивним ставленням до педагогічної діяльності, установкою та готовністю до вчительської праці, стійким способом поведінки; визначається рівнем розвитку педагогічних знань і формується на основі суспільного досвіду та усвідомлення значущості мети професійної діяльності.

Оскільки йдеться про професійні переконання майбутніх вчителів хореографії, їх формування тісно пов'язане з естетичними переконаннями, з художньо-естетичною культурою. Художньо-естетичні переконання включають в себе усвідомлення прекрасного в мистецтві, особистісне сприйняття естетичних цінностей, емоційний відгук на художні твори, потребу діяти за законами краси.

Процес опанування хореографічним мистецтвом у системі педагогічної освіти включає в себе вивчення теорії та історії хореографічного мистецтва, лексики класичного, українського народного, народно-сценічного, історико-побутового і сучасного танців; оволодіння виконавськими вміннями, мистецтвом балетмейстера.

Щоб виконувати професійні функції, учитель хореографії, згідно кваліфікаційних характеристик, повинен знати:

- загальнотеоретичні дисципліни в обсязі, необхідному для успішного розв'язання психолого-педагогічних та управлінських завдань, засвоєння методологічних і прикладних питань свого фаху;
- системи освіти і виховання дітей, основні напрямки і перспективи розвитку освіти та педагогічної науки в Україні та світі;
- методи організації спілкування педагога з дитиною;
- форми і типи культур, основні культурно-історичні центри та регіони світу, історію культури України, її місце в системі світової культури та цивілізації;
- історію хореографічного мистецтва, українську народну хореографічну творчість;
- види хореографічного мистецтва, стильові особливості та специфіку виконання танців різних епох, народів;
- теоретичні основи класичного, народно-сценічного, українського народного, історико-побутового, сучасного бального танців, мистецтва балетмейстера;
- методику хореографічної освіти дітей, організації та роботи з дитячими хореографічними колективами.

На означених знаннях ґрунтуються педагогічні переконання майбутніх вчителів-хореографів, що справляють істотний вплив на напрям мислення і дій, зумовлюючи лінію поведінки, загальний стиль роботи, формуючи відповідні установки, визначаючи суб'єктивну готовність особистості до педагогічної діяльності. Проблема полягає в тому, щоб за роки навчання у педагогічному вузі сформувати ці переконання у студентів-хореографів, розвинути в них усвідомлення провідної мети хореографічної освітньої діяльності, бажання працювати в обраній сфері, виробити особистий творчий стиль діяльності [6, с. 28 – 29].

На нашу думку, знання не завжди гарантують успіх у практичній діяльності саме через відсутність у молодого вчителя хореографії педагогічних переконань. Знання стають основою професійної підготовки майбутніх учителів лише тоді, коли вони обґрунтовано переконані в істинності цих знань. Орієнтуючись лише на мистецький професіоналізм, ігноруючи необхідність формувати педагогічні переконання, ми тим самим суттєво ускладнюємо адаптацію випускників до реальної хореографічної діяльності з дітьми.

У наукових дослідженнях дістали ґрунтовне висвітлення багато аспектів підготовки вчителів хореографічних дисциплін у вищих закладах педагогічної освіти (Л. Цветкова, Т. Сердюк, Б. Стасько, О. Таранцева, О. Пархоменко та ін.). Виявлено співвідношення фахових знань і вмінь у професійній підготовці вчителя-хореографа, визначено шляхи її удосконалення. Науковцями встановлено, що інтегруючими якість особистості майбутнього вчителя хореографії є *хореографічна розвиненість* (любов до хореографічного мистецтва, емоційно-ціннісне до нього ставлення), *хореографічна освіченість* (володіння сукупністю знань, умінь і способів хореографічної діяльності, достатньої для ефективного здійснення професійних функцій), *професійна спрямованість* (ставлення до педагогічної професії, зацікавленість і відповідальність за власну професійну підготовку, цілі, установки, потреби і інтереси, ціннісні орієнтації) [3, с. 15].

Доведено, що по-справжньому високого, творчого рівня викладання може досягти лише той учитель, який має стійкі педагогічні переконання, володіє розвинутим діалектичним стилем мислення, здатний до об'єктивного й різнобічного осмислення хореографічно-педагогічної дійсності, до її самостійної, критичної оцінки і творчого перетворення [4, с. 38].

Майбутній педагог має не тільки оволодіти необхідними знаннями і вміннями, а й усвідомити шлях їх набуття, оволодіти принципами і методами пізнання теорії та практики своєї педагогічної діяльності. Тільки у цьому випадку вдасться підготувати фахівця, здатного творчо мислити, самостійно орієнтуватися в найрізноманітніших проблемних ситуаціях педагогічної дійсності, критично їх оцінювати й оперативно знаходити шляхи вирішення суперечностей, що виникають.

Саме тому підготовка майбутнього вчителя хореографії має орієнтуватися на творче ставлення до процесу викладання, спрямовуватися на розвиток у студентів методичної культури, яка включає в себе рефлексивне осмислення різноманітних явищ і процесів хореографічно-педагогічної дійсності. Інтерес до питань методології хореографічної педагогіки сприяє осмисленому навчанню професії, усвідомленню студентами набутих знань і умінь з позиції їх істинності та значущості для професійної діяльності.

Усталена практика професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії свідчить про те, що студенти вивчають фахові та психолого-педагогічні дисципліни здебільшого відірвано одне від одного, а це не сприяє формуванню педагогічних переконань. Тому визначальними орієнтирами їх формування є інтеграція *педагогічного, хореографічного й естетичного* начал у цілісному процесі професійної підготовки педагогів хореографічних дисциплін.

Доводиться констатувати, що необхідні умови для формування педагогічних переконань майбутніх вчителів-хореографів у процесі їх фахової підготовки поки що не склалися. Це пов'язано, насамперед, з відсутністю відповідної орієнтації фахової підготовки, внаслідок чого студенти засвоюють знання в основному на віру, догматично, без усвідомлення їх істинності, що негативно відбивається на їх світоглядно-педагогічних установах.

Як зазначав Л. Виготський, найбільшим психологічним недоліком усієї схоластичної і класичної системи освіти був абстрактний, догматичний характер знань, засвоєваних у готовому вигляді. При цьому забувалося, що знання не є готовим капіталом, що знання – завжди діяльність [1, с. 233].

Подання істини як готового теоретичного правила, не пов'язаного з процесом пошуку і праці, з життєвими потребами, протиприродне. Як підкреслював Л. Виготський, "природа наукової істини, стосується вона якого-небудь незначного гігієнічного правила або теорії відносності, все одно носить практичний характер, іншими словами, істина завжди конкретна" [1, с. 234]. Однак, і в наш час можна сказати, що немає більш хибного уявлення про істину, ніж те, що виносять студенти з багатьох навчально-методичних посібників.

Досвід показує, що в безкінечному змішуванні наукових істин, які підносяться студентам протягом навчання, вони здебільшого не можуть самостійно розібратися. Наукові істини в курсі педагогіки, подані догматично, не дають змоги, наприклад, знайти зв'язок між загальною метою навчання і виховання та конкретними завданнями хореографічної освіти дітей; між загальними дидактичними принципами та їх урахуванням у конкретних ситуаціях хореографічного навчання дітей; між загальними функціями методів навчання і їх реалізацією у реальному освітньому процесі; між загальними віковими особливостями дітей та особливостями конкретного учня, виявами його хореографічних здібностей, готовності до початкової діяльності тощо.

Студент може досить глибоко засвоїти певні знання, зрозуміти якісь ідеї, але головним є питання про те, яке місце посядуть вони в його духовному світі. Адже він може блискуче переказати засвоєне, показати правильне розуміння ідеї, і водночас ці знання й ідеї не ввійдуть по-справжньому до його світогляду. І навпаки, студент може засвоїти знання не так глибоко, але відчутно, що ці знання стали його внутрішнім надбанням, досягненням його особистості. Отже, при формуванні особистості молодого вчителя хореографії головне те, щоб засвоєні ідеї ставали не тільки знанням, але й набували адекватного особистісного смислу, ставали внутрішньою мотивацією його поведінки, професійної діяльності [6, с. 27].

Переконання – це погляд, що ґрунтується на певній думці, яка в свідомості людини пов'язана з глибоким визнанням і переживанням її істинності [3, с. 38]. Педагогічні переконання студентів-хореографів виражають їх суб'єктивне ставлення до психолого-педагогічних і фахових знань. Так, вони можуть знати, що реалізація принципу загальної освіти – одне з основних завдань масової хореографічної освіти, але внутрішньо не поділяти цього положення. Відтак в майбутній діяльності вони орієнтуватимуться насамперед на роботу з хореографічно-обдарованими дітьми, обділяючи увагою інших. Майбутні вчителі хореографії можуть засвоїти знання щодо природи хореографічної творчості, її багаторівневості, суб'єктивності, множинності виконавських інтерпретацій, однак знання цих положень не завжди переходить у педагогічні переконання студентів і на практиці нерідко можна бачити, як вони нав'язують дітям своє відчуття музичного твору, єдино можливе, на їх думку, її пластичне втілення.

Накопичений психологічною наукою експериментальний матеріал показує, що навіть за наявності великого теоретичного і фактичного багажу студенти нерідко не справляються із завданням використання набутих знань, не готові до застосування цих знань у якості власного методу орієнтування не тільки в практичній, але навіть у навчальній діяльності [2, с. 5].

Однією з проблем формування професійних переконань майбутнього вчителя-хореографа є орієнтація на нову філософію педагогічної освіти, відповідно до якої ідея гуманізації навчального процесу у вузі має стати провідною. Мета педагогічної освіти полягає не стільки в засвоєнні знань, умінь і навичок, скільки у вихованні особистості вчителя, адже успіх освітньої діяльності вчителя хореографії безпосередньо залежить від того, наскільки органічно розвивалась особистість майбутнього педагога-хореографа під час навчання у вузі. Отже, становлення педагогічних переконань учителя є, насамперед,

формуванням його як особистості, як індивідуальності, і лише потім – як умілого педагога, який володіє спеціальними знаннями й уміннями в педагогічній галузі хореографічної діяльності.

Майбутній вчитель має досягти достатнього рівня хореографічної та педагогічної культури, щоб бути здатним на гуманістичних засадах здійснювати хореографічну освіту дітей. Як підкреслював О. Ростовський, гуманізувати художню освіту дітей зможе лише той учитель, особистість якого розвивалася у вузі теж на гуманістичній основі. Методологічно важливим є висновок ученого про те, що не можна гуманізувати мистецьку педагогічну освіту, не розвиваючи у студентів художньо-образне бачення світу, досвід емоційно-ціннісного ставлення до творів мистецтва [5, с. 8].

Наступна проблема формування педагогічних переконань майбутніх вчителів хореографії полягає у тому, що методика проведення занять з хореографії у педагогічних вузах здебільшого ґрунтується на традиціях викладання хореографічних дисциплін у мистецьких вузах. Однак специфіка педагогічного вузу, склад його студентів, які у більшості своїй не мають навіть початкової хореографічної освіти, мета і завдання професійної підготовки майбутніх педагогів-хореографів вимагають значних коректив у методиці їх навчання.

В основі фахової підготовки майбутніх вчителів хореографічних дисциплін лежать традиції формально регламентованого навчання, його домінування над творчим началом; ґрунтованого вивчення теоретичних дисциплін та виконавської підготовки, з одного боку, та відірваності викладання цих дисциплін від змісту практичної діяльності у дитячих хореографічних колективах, позашкільних закладах естетичного спрямування – з іншого. Традиційними стали спрямування навчання на екзамен або залік як на підсумок усієї роботи; розрізненість зусиль викладачів хореографічних дисциплін; усталені критерії оцінювання результатів хореографічно-освітньої діяльності, спрямовані на виявлення знань і навичок, а не мислення й умінь на основі знання; надмірний перелік і обсяг дисциплін у навчальних планах, а звідси – загальне перевантаження студентів, суттєвий розрив між навчанням і учінням. Очевидно, що ці традиції хореографічно-педагогічної освіти не забезпечують достатнього розвитку особистості всіх студентів, формування їх готовності до педагогічної діяльності, їх педагогічних переконань [6, с. 27].

Доводиться констатувати, що звичні форми організації навчальної роботи (лекції, семінари, практичні заняття, консультації, екзамени) мають досить обмежені можливості щодо формування педагогічних переконань студентів, оскільки зберігають за ним роль об'єкта навчання. Низька ефективність усталених підходів до професійної підготовки студентів-хореографів помітна навіть при індивідуальній формі навчання у малих групах. Здавалося б, індивідуальна або диференційована форма навчання має найповніше сприяти розвитку особистості майбутнього педагога, оскільки вона дозволяє враховувати його здібності, рівень підготовки, смаки, хореографічний досвід, стан тощо. Однак спостерігаються не такі вже й поодинокі факти відчуження частини студентів від хореографічного мистецтва, виконавської діяльності, втрати до самореалізації у хореографічно-педагогічній діяльності.

Професійна підготовка майбутніх педагогів-хореографів має ґрунтуватися не на авторитарному, а на рефлексивно-інтерпретаційному підході до хореографічної освіти, на художньо-педагогічному спілкуванні, що має по можливості моделювати майбутню практичну діяльність студентів; спрямовуватися на розвиток особистості майбутнього вчителя, забезпечення умов для самоствердження студентів, вияву творчої індивідуальності, особистісної неповторності, усвідомлення самоцінності, впевненості у власних силах, прагнення до самореалізації у педагогічній діяльності; на формування методологічної культури майбутнього вчителя хореографії, оволодіння ним методами пізнання теорії й практики педагогічної діяльності [6, с. 16].

Висновки. Педагогічні переконання виступають як результат відтворення педагогічної культури, накопиченої в суспільстві, та стимулювання внутрішнього саморозвитку особистості майбутнього вчителя хореографії. Він зумовлюється синтезом можливостей, педагогічних здібностей, соціальної активності особистості. На основі цього синтезу включення особистості до педагогічної діяльності формується суб'єкт діяльності зі своєю позицією, професійними планами, переконаннями, поведінкою, відношенням до результатів діяльності.

Необхідність глибоких змін у сучасній педагогічній освіті, зумовлених новими концептуальними підходами до реформування загальної середньої освіти, спонукає до активнішого розв'язання проблем, пов'язаних з формуванням педагогічних переконань майбутніх учителів хореографії. До них, насамперед, відносяться:

– проблеми подолання абстрактного, догматичного характеру знань, що пропонуються для засвоєння у готовому вигляді; мозаїчності й розрізненості науково-методичних знань; верхоглядства й однозначного декларування певних положень, змішування наукових істин, в яких студенти не в змозі розібратися;

– проблеми подання педагогічних істин як остаточно знайдених і безумовно достовірний результат, як теоретичне правило, яке слід завчити; звукування методики викладання хореографічної педагогіки до власне дидактичних питань;

– проблема прийняття методичних положень здебільшого на віру, без усвідомлення їх істинності, що негативно відбивається на світоглядно-педагогічних установах майбутніх вчителів.

Головний шлях формування педагогічних переконань полягає у збагаченні студентів-хореографів знаннями й уміннями, значущими для їх інтелектуально-емоційного ставлення до цих знань як до істинних; виробленні стійких педагогічних поглядів, упевненості у правильності своїх думок і дій; вихованні професійних потреб, які спонукають до діяльності у відповідності зі своїми ціннісними орієнтаціями; досягненні органічної єдності знань, переконань і практичної дії.

Використані джерела

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / под ред. В. Давыдова. Москва, 1991. 480 с.
2. Залесский Г.Е. Психологические вопросы формирования убеждений. Москва, 1982. 120 с.
3. Падалка Г.М. Музична педагогіка: Курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти. Херсон, 1995. 104 с.
4. Психология личности: Словарь-справочник / под ред. П. Горностая, Т. Титаренко. Київ, 2001. 320 с.
5. Ростовський О.Я. Проблема методологічної переорієнтації професійної підготовки майбутніх вчителів музики у контексті реформування сучасної загальноосвітньої школи. *Наукові записки НДПУ: Психолого-педагогічні науки*. 2003. №2. С. 5–8.
6. Ростовська Ю.О. Формування педагогічних переконань майбутніх вчителів хореографії: монографія. Ніжин, 2016. 106 с.
7. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ, 1986. 800 с.

Rostovs'ka Y.

PEDAGOGICAL PROBLEMS OF FORMATION OF PROFESSIONAL TRANSFERS OF FUTURE TEACHERS OF CHOREOGRAPHY

In the process of formation of the personality of the future teacher of choreography, the formation of professional beliefs plays one of the main roles, and by being important structural components of the worldview those beliefs determine teacher's relation to pedagogical activity and children. For a graduate of a pedagogical university, the level of development of professional beliefs is an indicator and a prerequisite for their readiness for pedagogical activity.

Belief stands for the intellectual-emotional relationship of an individual to knowledge as true; a mental state characterized by persistent views, a belief in the correctness of their thoughts and feelings; the conscious need of the individual, which prompts them to act in accordance with their value orientations.

The relation of the subject to a certain knowledge as a true one is carried out through the unity of proof and faith. If knowledge is the spiritual relationship of an individual to the subject of knowledge, and the truth – the relation of knowledge to the subject of knowledge, then the belief stands for the relation of an individual to knowledge as a truth.

The content of the professional training of the future teacher of choreography as a person-mediated entity forms the unity of three interrelated components: pedagogical, professional and general cultural (aesthetic), which interpenetrate and interact mutually, forming the indivisible and peculiar individual qualities. These mentioned components constitute professional beliefs of the future choreography teacher, because having faith in the truth of knowledge can only be based on the pedagogical, professional and aesthetic knowledge and their unity. Professional knowledge, skills and abilities lose any meaning to a teacher who doesn't believe in their truth. It is through the prism of his beliefs that the teacher takes and evaluates new professional information.

Key words: professional beliefs, proof, faith, methodological preparation.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2018 р.